
Minneord

OSS IMELLOM

31. oktober 2011 døde Nils Johan Lavik, 80 år gammel. Med ham er en fremstående psykiater gått bort. Nils Johan Lavik vokste opp i Østfold, der faren var prest. Han tok medisinsk embetseksamen i 1958, ble spesialist i psykiatri i 1965 og dr.med. ved Universitetet i Oslo i 1976. Etter klinisk utdanning ved Lier sykehus, Vestfold sentralsykehus og Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri ble han dosent ved Universitetet i Oslo, ved Psykiatrisk institutt, Vinderen, i 1978 og professor samme sted i 1985. Fra 1990 til 1999 ledet han Psykososialt senter for flyktninger ved Universitetet i Oslo, der både behandling, forskning og undervisning var viktige oppgaver.

Laviks mest sentrale vitenskapelige arbeid er hans doktoravhandling fra 1976, der han sammenliknet den psykiske helsen i et stort utvalg 15 – 16-åringer fra Oslo med helsen til et tilsvarende noe mindre utvalg fra et landdistrikt. Han fant en skremmende høy psykiatrisk sykkelighet i hovedstaden, der faktisk bortimot 20 % var behandlingstrengende, sammenliknet med om lag 8 % av landsungdommen. Guttenes problemer var særlig knyttet til skoleskulk, passivitet og antisosial atferd, mens jentene var mer plaget av angst, depresjon, hodepine og søvnløshet. Forskjellen i sykkelighet tilskrev han det mer destruktive fritidsmiljøet og det mer stressbetingede skolemiljøet i Oslo.

Mer enn de fleste psykiatere var Lavik engasjert i psykiatriens kulturelle aspekter, og han var i mange år en aktiv bidragsyter i aviser og tidsskrifter. Hans bok *Makt og galskap – en psykiaters i konfrontasjon med nazismen* gir et instruktivt bilde av Scharffenbergs diagnostikk av Adolf Hitler og en beskrivelse av tysk samfunnsliv i begynnelsen av 1930-årene. I *Rasismens intellektuelle røtter* fra 1998 dokumenterer han hvordan mange vitenskapsmenn har vært med på å legitimere rasehygien. I Laviks større verk *Politisk psykologi* fra 2005, skrevet sammen med Nora Sveaas, diskuteres samspillet mellom psykologiske prosesser og politisk virksomhet, og politisk vold, tortur, krig og folkemord drøftes på bred basis. I 2009 ble han tildelt Universitetet i Oslos menneskerettighetspris – Eitingerprisen.

På tross av Parkinsons sykdom var Nils Johan like til det siste opptatt av det som rørte seg i samtiden. Gjennom det siste halvåret ble han dårligere, og noen dager før han døde ble han plutselig alvorlig syk og innlagt i sykehus.

Nils Johan Lavik har både som psykiater og som intellektuell gitt viktige bidrag til norsk psykiatri og til det allmenne kulturliv. Han var en person uten de store ord, men kunnskapsrik og interessert i kunst, litteratur og musikk. Vi, hans venner og kolleger, sørger sammen med familien over dette gode, vennlige menneskets bortgang.

Publisert: 13. desember 2011. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.11.1342

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2025. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. desember 2025.